

УДК 811:378.018.8:373.011.3-051
DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.11

БОНДАР Галина Олександрівна –
кандидат педагогічних наук, доцент
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4441-5457>
e-mail: galina72bondar@gmail.com

ІНШОМОВНА ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ЯК ТЕОРЕТИЧНА ПРОБЛЕМА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах соціально-економічних змін, що відбуваються в Україні, постійного процесу диференціації та інтеграції різних видів людської діяльності потрібні нові підходи до підготовки кадрів, що сформують у випускників ВНЗ високу конкурентоспроможність, можливості пошуку своєї «ніші» на ринку праці, самоактуалізації та інших аспектів життєдіяльності.

Як наголошується у сучасних програмних документах України: Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи» (2016 р.), проект Закону України «Про освіту» (2017 р.), вища професійна освіта в сучасних умовах ставить собі за основну мету підготовку затребуваного на ринку праці компетентного, успішного і конкурентоспроможного фахівця, що володіє ключовими загальнокультурними і професійними компетенціями, вміннями і знаннями, соціально і професійно мобільного, готового до змін в житті і професійній життєдіяльності [1].

У структурі такої підготовки важливе значення має іншомовна професійна компетентність фахівця, формування якої вимагає зміни змісту, форм і методів мовної підготовки у ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблеми підвищення ефективності професійної підготовки фахівців змушує вчених все частіше звертатися до пошуку її оптимальних рішень. Для нашого дослідження важливе значення мали роботи, в яких досліджувалась проблема поліпшення іншомовної підготовки фахівців різного професійного спрямування, а саме: психологічні аспекти формування комунікативної компетентності вивчали Кузьміна Н., Петровська Л., Бодалева А., Чепелева Н., Биркун Л., Вишневський О., Сірик Т. та ін. Сутність і структуру іншомовної професійної комунікативної компетентності вивчали Гез Н., Архіпова Г., Павленко О., Федоренко Ю., Чернова Н. та ін. Питання професійного становлення студентів у сфері педагогічної освіти розглядали Рибалка В., Бодальов А., Божович Л., Кон І., Маркова А.,

Мітіна Л., Подоляк Л., Юрченко В., Козирєв М., Козловська Ю., Павлюк М., Євдокімова О., Алексеева Т., Орлов В. У той же час аналіз публікацій свідчить про те, що незважаючи на значну вивченість теоретичних і практичних аспектів мовної підготовки фахівців, проблема формування іншомовної професійної компетентності саме майбутніх учителів початкових класів не знайшла місця в науковій літературі. Питання формування іншомовної професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів вимагає особливої уваги і окремого наукового дослідження.

Мета статті – розглянути сутність і специфіку іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців педагогічного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес інтеграції в світову систему освіти вимагає, в першу чергу, формування готовності фахівця здійснювати свою професійну діяльність за допомогою мовного співробітництва з представниками інших соціумів. Без компетентного володіння професійною іноземною мовою своєї спеціальності така співпраця не є реальною.

Сьогодні знання іноземних мов є дуже вагомим перевагою – як в плані кар'єрних перспектив, так і в плані особистісного розвитку. «Людина, що не знає іноземної мови, – казав великий Гете, – нічого не розуміє і у рідній мові» [6].

Як зазначають дослідники, у світі зараз спостерігаються тенденції, які пов'язані з мовою, які можуть стати дуже актуальними в найближчі роки. Основні поняття, які визначають розвиток мови – ефективність і економія [4].

Мови будуть ділитися не по географічній, національній приналежності, а по соціальній та професійній. Уже зараз носії різних мов, яких об'єднує одна професія або одна сфера, швидше знайдуть спільну мову, ніж співвітчизники, які говорять однією мовою, але живуть в різних соціальних умовах або працюють в різних професійних сферах. Адже сьогодні ми спостерігаємо фрагментацію-розмноження і ринку праці, і сфери зайнятості людей [5].

Стрімко прискорюються темпи мовних

змін. Можна сказати, що сьогодні увечері люди можуть говорити не зовсім тією мовою, якою розмовляли зранку. Настільки вона змінюється.

Сенс інформації починає домінувати над формою. Зі ста слів ми вибираємо саму суть: скільки, хто-кому і навіщо, а все інше – неважливо.

Мова соціальних мереж, мова месенджерів – це передовий загін, який показує нам, куди рухається мова в цілому.

Отже, сьогодні світ рухається шляхом глобальної білінгвізації. Одним з «100 слів століття» є «Kommunikation» – «комунікація», яке означає вміння взаємодіяти і поважати людей інших поглядів і національностей [3].

У деяких європейських країнах поширений «Європейський мовний портфель» – лінгвістичний паспорт, наявний у кожного громадянина, який свідчить про рівень його знання іноземних мов і пред'являється при вступі на роботу. Рада Європи вважає, що такий документ повинен бути з 2001 року у кожного європейського громадянина [2].

Так, на думку роботодавців різних секторів економіки, володіння іноземною мовою посідає друге місце серед вимог, що пред'являються ними до випускників ВНЗ, поступаючись тільки професійним знанням та вмінням і випереджаючи комп'ютерну грамотність. Володіння однією чи двома іноземними мовами суттєво підвищує конкурентоспроможність випускників ВНЗ на сучасному ринку праці [1].

Таким чином, іншомовна освіта стає в один ряд з професійною освітою, інтегрується з нею і суттєво впливає на успішність і конкурентоспроможність особистості випускника загальноосвітньої школи, ВНЗ на ринку праці. Отже, популярність іноземної мови, значне розширення можливостей її практичного використання робить її засобом оптимізації професійної діяльності фахівця високої кваліфікації, в тому числі і педагогічної спрямованості.

Фахівець педагогічного профілю XXI століття – ерудований, легко орієнтується в сфері досягнень вітчизняної та зарубіжної науки професіонал, який володіє професійною іноземною мовою, здатний постійно вдосконалювати свій досвід, готовий в будь-який час відновити своє навчання, здатний до діалогу, толерантності та поваги представників іншої культури, який здійснює можливості розвитку «Я» мовної особистості, який реалізує готовність до використання іноземної мови у професійній діяльності.

Відповідно нині не викликає сумніву той факт, що фахівець з вищою освітою повинен володіти хоча б однією іноземною мовою. Під володінням мовою, керуючись Державним освітнім стандартом, ми розуміємо сприйняття на слух іноземної мови; уміння

брати участь в діалогах, бесідах на іноземній мові; вміння робити повідомлення на професійну тему; читати і розуміти професійну літературу без перекладу; вміти написати документ ділового характеру. Саме ці завдання стоять перед викладачами факультету іноземних мов, що працюють на немовних факультетах. Проте сьогодні у ВНЗ склалася парадоксальна ситуація: бібліотечний фонд насичений новими, прекрасними підручниками і навчальними посібниками зарубіжних і українських видавництв, є відеофільми, комп'ютерні програми, проте якість знань студентів залишає бажати кращого. У чому ж причина такого низького рівня знань?

Це можна пояснити рядом причин, а саме: студент вважає, що йому не потрібна іноземна мова у виші (відповідно до його спеціальності); у студента склався стійкий «імунітет» – «я вивчав англійську багато років і нічому не навчився, не навчуся і у ВНЗ»; є студенти, які вимагають від викладача абсолютно іншого, ніж вимагає від нього освітня програма, передбачена цим факультетом або кафедрою.

Отже, викладання іноземної мови повинне бути звільнене від догматизму і схематичності; від набору правил граматики та правопису. Воно повинне перетворитися на основу розвитку творчої мовної особистості та допомогти студенту зорієнтуватися в різноманітті стилів і текстовому багатстві мови.

Сьогодні методичне забезпечення мовної підготовки майбутніх фахівців педагогічного профілю поєднує в собі використання комплекту робочих програм, навчальних посібників, що містять теоретико-концептуальні автентичні інформаційні джерела педагогічної тематики з їхньою прикладною спрямованістю, що робить їх практико-орієнтованими.

Іншомовна професійна компетентність майбутніх фахівців педагогічного профілю включає в себе в якості когнітивно-функціонального компонента накопичення і аналіз інформації за спеціальними педагогічними проблемами, формування професійного тезауруса, засвоєння необхідних засобів вираження у вербальній і невербальній поведінці, а також розвитку вмінь і формуванні навичок, необхідних для виконання професійних функцій. Мотиваційна складова іншомовної професійної компетентності реалізується в задоволенні комунікативно-пізнавальної потреби особистості того, хто навчається на тлі загальної потреби досягнення певного рівня професійної компетентності.

Рефлексивність акцентує на оцінці студентами власного освітнього процесу, що є найважливішим механізмом досягнення якості освітнього процесу в цілому.

Узагальнюючи все вищезазначене можна зробити висновок про те, що сьогодні разом з тим загострюється протиріччя між зростаючими потребами практики і низькою готовністю фахівців педагогічного профілю використовувати іноземну мову як засіб спілкування і підвищення компетентності професіонала високої кваліфікації. Протиріччя поглиблюється у зв'язку зі специфікою підготовки фахівців педагогічного профілю, а також з більшим високим вираженням невербального компонента в професійній діяльності фахівців педагогічного профілю.

У процесі навчання іноземної мови фахівець не знайомиться з загальною картиною майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з практичним використанням мови, що вивчається.

Недостатня технічна оснащеність навчального процесу не завжди дозволяє викладачеві ефективно використовувати сучасні методики викладання іноземної мови, які передбачають застосування аудіовізуальних засобів і комп'ютера. Це завдає шкоди якості навчання, не дозволяючи диференціювати і індивідуалізувати навчально-виховний процес.

Незважаючи на виражену тенденцію професіоналізації викладання іноземної мови в немовних ВНЗ, навчання ведеться фактично роздільно з формуванням професійної компетентності майбутнього фахівця. Іншомовна професійна компетентність фахівця проявляється переважно як здатність здійснювати комунікативну мовну поведінку відповідно до завдань гіпотетичних ситуацій іншомовного спілкування.

Отже, сьогодні важко заперечити факт реформи вищої професійної освіти. Яким би не було ставлення до реформи університетської професури, студентства і громадськості, вища професійна освіта, у тому числі і університетська освіта, вже не може розвиватися в рамках старих парадигм. Цей факт пояснюється постійним збільшенням обсягу знань, удосконаленням методів дослідження і неминучою взаємодією іноземної мови як з соціальними, так і з природничими науками.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, ефективне формування професійної іншомовної компетентності майбутніх фахівців педагогічного профілю досягається за умови:

– розгляду «професійної іншомовної компетентності» фахівця як сукупності науково-теоретичних знань, практичних умінь, навичок, мотивації, що забезпечують результативність здійснення іншомовної професійної діяльності;

– реалізації адаптивної моделі мовної підготовки з метою формування заданої компетентності;

– створення таких педагогічних умов: поетапне навчання іноземної мови, методичне забезпечення і системний моніторинг формування професійної іншомовної компетентності; інтенсифікація процесу мовної підготовки за допомогою контекстно-орієнтованої проектної діяльності фахівців.

Отже, навчальний матеріал, що розглядається на занятті з іноземної мови, повинен викликати емоційний відгук, прагнення до аналізу. Заняття повинне характеризуватися цінністю змісту навчання (для студента важлива не сама граматична або лексична структура, а те, чим вона наповнена; зміст навчання повинен зачіпати інтереси студентів і відповідати їхнім потребам в спілкуванні і пізнанні); співпрацею студентів і викладача (заняття розглядається як організація спільної справи). Спілкування між наставником і вихованцем – це діалог-співтворчість, співпраця, що припускає формування вміння бачення «іншої людини».

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Василюк А. Освітня політика Європейського Союзу / А. Василюк // Шлях освіти. – 2007. – № 3. – С. 13–17.
2. Компетентність – вимога сучасності / А. Б. Татаренко // Світло. – 1996. – №1. – С. 57– 64.
3. Микитенко Н. О. Формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців у процесі вивчення іноземної мови для спеціальних цілей / Н. О. Микитенко // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів», 15–16 жовтня 2009 р. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – С. 207–208.
4. Микитенко Н. О. Методологічні основи формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей / Н. О. Микитенко // Педагогічний альманах: Зб. наук. праць. – Херсон: РІПО, 2011. – Вип. 11. – С. 176–187.
5. Сідун М. М. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи засобами моделювання навчальних ситуацій / М. М. Сідун // Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції: «Перший крок у науку». – Луганськ, 2010. – Том 3. – С. 162–166.
6. Сідун М. М. Формуючи професійну компетентність майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи / М. М. Сідун // Науково-методичний журнал «Іноземні мови в навчальних закладах». – Київ, 2008. – № 4 (32). – С. 118–124.

REFERENCES

1. Vasylyuk, A. (2007). *Osvitnya polityka Yevropeyskoho Soyuzu*. [European Union educational policy]. Kyiv.
2. *Kompetentnist – vymoha suchasnosti*. (1996). [Competence is a requirement of the present]. Kyiv.
3. Mykytenko, N. O. (2009). *Formuvannya inshomovnoyi profesynoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv u protsesi vyvchennya inozemnoyi movy dlya spetsialnykh tsiley*. [Formation of foreign language professional competence of future specialists in the

process of studying a foreign language for special purposes.]. Ternopil.

4. Mykytenko, N. O. (2011). *Metodolohichni osnovy formuvannya inshomovnoyi profesiynoi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv pryrodnychikh spetsialnostey*. [Methodological bases of formation of foreign professional competence of future specialists of natural sciences]. Kherson.

5. Sidun, M. M. (2010). *Formuvannya profesiynoi kompetentnosti maybutnoho vchytelya inozemnoyi movy pochatkovoyi shkoly zasobamy modelyuvannya navchalnykh situatsiy*. [Formation of the professional competence of the future teacher of a foreign language of elementary school by means of simulation of educational situations]. Luhansk.

6. Sidun, M. M. (2008). *Formuyuchy profesiynu kompetentnist maybutnoho vchytelya inozemnoyi movy pochatkovoyi shkoly*. [Forming the professional competence of the future teacher of the foreign language of elementary school]. Kyiv.

УДК 51: 37.022

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.12

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОНДАР Галина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: іншомовна професійна компетентність майбутніх фахівців педагогічного профілю.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BONDAR Galina Aleksandrovna – Candidate of pedagogical sciences, Associate Professor of the Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna.

Circle of scientific interests: foreign-language professional competence of future specialists in the pedagogical profile.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2019 р.

ВІТЮК Антоніна Вікторівна – кандидат технічних наук, доцент кафедри вищої математики Одеської національної академії харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7364-0509>
e-mail: vityk.1969@ukr.net

НУЖНА Наталія Володимирівна – старший викладач кафедри вищої математики Одеської національної академії харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9145-1434>
e-mail: lada5.00@ukr.net

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД НАВЧАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сьогодні перед вищими навчальними закладами України стоїть задача підвищення конкурентоспроможності випускників на загальноєвропейському ринку праці. Професійний рівень сучасного фахівця багато в чому залежить від того, наскільки він засвоїв математичний апарат і вміє ним користуватися. Сучасний фахівець повинен вміти аналізувати окремі явища і знаходити загальні закономірності, і саме математика найкращим чином сприяє цьому. Засоби математики дозволяють найбільш ефективно навчити студентів мислити нелінійно, припускаючи можливість зміни ситуативних умов, способів доведень, сприйняття навчальної інформації, активізувати тим самим процеси породження знань самими студентами, їх активну і продуктивну творчість. Навчання, побудоване на принципах синергетики, найбільш ефективно формує особистість студента як відкриту систему, що самоорганізується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питань, пов'язаних з синергетикою, присвячені роботи В. А. Ар-

шинова, Ю. А. Данилова, Б. Б. Кадомцева, С. П. Капіци, Е. Н. Князевої, С. П. Курдюмова, А. К. Лоскутова, Дж. Николис, І. Стенгерс та ін. Проблеми використання синергетичного підходу в педагогіці присвячені дисертаційні дослідження А. І. Бочкарьова, В. Т. Віненко, В. В. Маткіна, А. А. Мелентьева, Г. А. Суміної, Л. В. Сурчалова, Ю. В. Талагаєва та інші. Напрямки впровадження синергетики в освітнянський процес пропонували В. Г. Буданов та В. С. Лутай.

Аналіз зазначених досліджень дозволяє дійти висновку, що питання методики формування синергетичного підходу до вивчення вищої математики майбутніх інженерів залишаються недостатньо розробленими.

Синергетичний підхід не отримав належного розвитку в теорії і практиці навчання. Особливо це стосується необхідності створення методичних систем, в тому числі і систем навчання математики, в яких будуть розроблені умови виникнення синергетичних ефектів, що дозволяють інтенсифікувати механізми випередження в навчанні за рахунок процесів самоорганізації